

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (มสธ.) เป็นสถาบันอุดมศึกษาของรัฐที่ได้รับการสถาปนาขึ้นเมื่อวันที่ 5 กันยายน 2521 โดยเป็นมหาวิทยาลัยเปิด (open university) ที่มีการรับนักศึกษาแบบไม่จำกัดจำนวนและไม่มีการคัดเลือกนักศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายของรัฐที่ให้มีการขยายโอกาสทางการศึกษาไปสู่ประชาชนในทุกพื้นที่และทุกคนสามารถเรียนได้ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชใช้ระบบการเรียนการสอนทางไกล (distance education) โดยไม่มีชั้นเรียนโดยปกติ แต่ใช้สื่อการสอนต่างๆ ในรูปแบบต่างๆ ผ่านช่องทางที่หลากหลาย เป็นสื่อในการเรียนการสอน โดยแม้ว่ามหาวิทยาลัยจะไม่มีชั้นเรียนโดยปกตินั้น มหาวิทยาลัยได้มีระบบบริการนักศึกษาที่ช่วยให้นักศึกษาสามารถเรียนรู้และจบการศึกษาอย่างมีคุณภาพ โดยผ่านศูนย์บริการการศึกษาของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช และสื่อการเรียนการสอนในรูปแบบต่างๆ ตามเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

การส่งเสริมการเกษตร (agricultural extension) เป็นศาสตร์หนึ่งของการศึกษาทางด้านเกษตรศาสตร์ ที่แพร่หลายทั่วโลก เป็นระบบแบบผสมผสานของโลกที่ได้ดำเนินการมาแล้วประมาณ 250 ปี (ลิน พันธ์พิณิจ 2544) เป็นศาสตร์ที่มีความเกี่ยวข้องกับเกษตรกรและครอบครัวเกษตรกร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการถ่ายทอดความรู้ วิทยาการ ต่างๆ ที่เหมาะสมไปสู่เกษตรกร เพื่อให้เกษตรกรเกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงพฤติกรรมที่ดีขึ้น ซึ่งเป็นผลทำให้เกษตรกรเกิดการเรียนรู้ การปฏิบัติทั้งทางด้านการเกษตร การใช้ชีวิต การพึ่งพาตนเอง อันจะทำให้มีความเป็นอยู่ของครอบครัวที่ดี มั่นคง และเกิดความผาสุกในชุมชน

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชได้จัดการเรียนการสอนด้วยระบบการศึกษาทางไกลในหลักสูตรในระดับปริญญาตรีทางด้านการส่งเสริมการเกษตรมาตั้งแต่ปีการศึกษา 2525 และมีการปรับปรุงหลักสูตรอย่างต่อเนื่องจนมาเป็นหลักสูตรส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรในปีการศึกษา 2560 สำหรับในระดับบัณฑิตศึกษามีการเปิดการเรียนการสอนระดับปริญญาโทด้านการส่งเสริมการเกษตรในปีการศึกษา 2543 และมีการปรับปรุงหลักสูตรเป็นการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรในปีการศึกษา 2554 ส่วนระดับปริญญาเอกได้เปิดการเรียนการสอนตั้งแต่ปีการศึกษา 2553 ในหลักสูตรส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร ซึ่งหลักสูตรทั้ง 3 ระดับดังกล่าวได้สร้างบัณฑิตสู่การพัฒนาประเทศชาติอย่างต่อเนื่อง จากสถานการณ์โรคระบาดที่เกิดขึ้นทำให้มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชได้ปรับเปลี่ยนและ

พัฒนาบทบาททางการศึกษาทางไกลให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น จนอาจกล่าวได้ว่าครบวงจรของการที่จะให้บริการด้านการศึกษาทางไกลอย่างสมบูรณ์แบบตั้งแต่การรับสมัครจนถึงการสำเร็จการศึกษา

จากความสำคัญของการส่งเสริมการเกษตร ที่เป็นศาสตร์ที่มีการให้บริการและการจัดการศึกษาในสถาบันการศึกษาทั่วโลก โดยการส่งเสริมการเกษตรเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ในการดำเนินการ จากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเทคโนโลยีที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว การบูรณาการความรู้ต่างๆ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางการเกษตร การส่งเสริมและศึกษาทางการเกษตรในระดับประเทศจึงอาจไม่เพียงพอต่อการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วนี้ ดังนั้นการศึกษาดูงานการความรู้ทางการส่งเสริมการเกษตรในระดับนานาชาติ การเรียนรู้จากสถาบันการศึกษาที่มีการจัดการศึกษาทางการส่งเสริมการเกษตรจึงมีความสำคัญยิ่ง เพื่อเป็นการรองรับการจัดการศึกษาทางไกลแบบไร้พรมแดน การเกิดการแลกเปลี่ยนความรู้กันจากนักศึกษาในหลากหลายประเทศ จึงเป็นแนวทางหนึ่งในการพัฒนาหลักสูตรส่งเสริมการเกษตรไปสู่สากล

การพัฒนาด้านการจัดการศึกษาดังกล่าวคณาจารย์แขนงวิชาส่งเสริมการเกษตรจึงเห็นวามหาวิทยาลัยโดยสาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์จะสามารถจัดการเรียนการสอนในระบบทางไกลด้านการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรสู่สากลได้ เพื่อพัฒนาและส่งเสริมให้เกิดความก้าวหน้าทางวิชาการวิชาชีพด้านการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร ซึ่งในการพัฒนาหลักสูตรนานาชาติดังกล่าวมีความจำเป็นที่จะต้องตอบโจทย์ในประเด็นต่าง ๆ ได้แก่ การจัดการเรียนการสอนหลักสูตรส่งเสริมการเกษตรและหรือที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์ที่ของนานาชาติ การบริหารจัดการหลักสูตรของนานาชาติที่สามารถเชื่อมโยงสู่ความร่วมมือ รวมทั้งนวัตกรรมการศึกษาทางไกลที่เหมาะสมกับการจัดการเรียนการสอนนานาชาติควรเป็นอย่างไร

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

จากความสำคัญ และประเด็นปัญหาการวิจัย ผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการวิจัยไว้ ดังนี้

2.1 เพื่อศึกษาการจัดการเรียนการสอนด้านการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรและที่เกี่ยวข้องของมหาวิทยาลัยในต่างประเทศ

2.2 เพื่อศึกษาระบบบริหารและการบริการการศึกษาทางไกลนานาชาติที่เหมาะสม

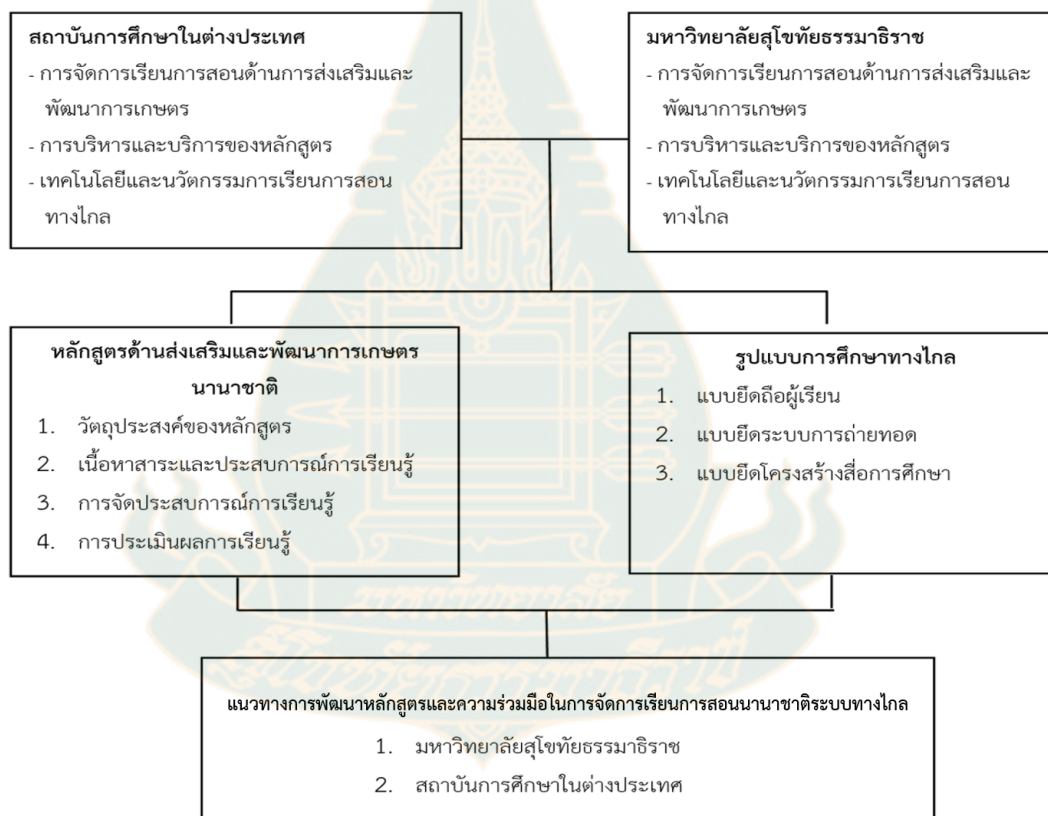
2.3 เพื่อวิเคราะห์เทคโนโลยีและนวัตกรรมการเรียนการสอนทางไกลที่เหมาะสมกับหลักสูตร

2.4 เพื่อวิเคราะห์รูปแบบการศึกษาทางไกลที่เหมาะสมกับหลักสูตรด้านส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรนานาชาติ

2.5 เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาหลักสูตรและความร่วมมือในการจัดการเรียนการสอนนานาชาติระบบทางไกล

3. กรอบแนวคิดการวิจัย

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถนำมา กำหนดประเด็นในการศึกษาได้ จำนวน 4 ประเด็นหลัก ได้แก่ 1) การจัดการเรียนการสอนของ สถาบันการศึกษาในต่างประเทศและมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช 2) หลักสูตรด้านการส่งเสริม และพัฒนาการเกษตร 3) รูปแบบการศึกษาทางไกล และ 4) ความร่วมมือการจัดการเรียนการสอน นานาชาติ โดยแสดงในกรอบแนวคิดการวิจัยได้ดังภาพที่ 1.1

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย

4. สมมติฐานการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดสมมติฐานในการวิจัยไว้ จำนวน 2 ข้อ ได้แก่

4.1 ปัจจัยองค์ประกอบการพัฒนาหลักสูตร มีความสัมพันธ์กับความเป็นประโยชน์ของหลักสูตร

4.2 ปัจจัยองค์ประกอบการพัฒนาหลักสูตร มีความสัมพันธ์กับความต้องการเข้าร่วมหลักสูตรของนักศึกษา

5. ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยเรื่อง แนวทางพัฒนาหลักสูตรส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรนานาชาติในระบบการศึกษาทางไกล ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตของการวิจัย เป็น 4 ขอบเขต ดังนี้

5.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา ผู้วิจัยกำหนดเนื้อหาสำหรับการวิจัยครั้งนี้ไว้ 2 ประเด็นหลัก ได้แก่ การจัดการเรียนการสอนด้านการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร การบริหารและบริการของหลักสูตร เทคโนโลยีและนวัตกรรมการเรียนการสอนทางไกล หลักสูตรด้านส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรนานาชาติ และรูปแบบการศึกษาทางไกล

5.2 ขอบเขตด้านประชากร การวิจัยครั้งนี้กำหนดขอบเขตประชากร ได้แก่ 1) หลักสูตรของมหาวิทยาลัยในต่างประเทศ จำนวน 3 ประเทศ ได้แก่ ประเทศฟิลิปปินส์ ประเทศญี่ปุ่น และประเทศสหรัฐอเมริกา 2) ผู้ทรงคุณวุฒิจากมหาวิทยาลัยทั้งในและต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับด้านการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร 3) นักศึกษา และบัณฑิตหลักสูตรส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร ของ มสธ. ปีการศึกษา 2560-2562 และ 4) คณาจารย์และผู้เกี่ยวข้องกับการพัฒนาความร่วมมือในการจัดการเรียนสอนนานาชาติระบบทางไกล

5.3 ขอบเขตเชิงพื้นที่ การวิจัยครั้งนี้ศึกษาจากมหาวิทยาลัยต่างประเทศ 3 ประเทศ และพื้นที่ในประเทศไทยที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรและการส่งเสริมการเกษตร

5.4 ขอบเขตด้านเวลา ผู้วิจัยกำหนดระยะเวลาการวิจัยครอบคลุม ระยะเวลาเตรียมการวิจัย ระยะเวลาดำเนินการวิจัย และระยะสรุป รายงานผลการวิจัย ตั้งแต่วันที่ 18 มีนาคม 2564 ถึงวันที่ 18 มีนาคม 2565 รวมระยะเวลา 12 เดือน

6. นิยามศัพท์เฉพาะ

การวิจัยเรื่อง การสังเคราะห์วิทยานิพนธ์ด้านการถ่ายทอดวิทยาการ มีนิยามศัพท์เฉพาะ งานวิจัยเพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกัน ดังนี้

6.1 **หลักสูตรนานาชาติในระบบทางไกล** หมายถึง หลักสูตรที่รับนักศึกษาไทย และ นักศึกษาต่างชาติเข้าศึกษาโดยใช้ระบบทางไกล

6.2 **รูปแบบการเรียนการสอน** หมายถึง กลยุทธ์ที่ใช้ในการเรียนการสอนที่ตอบสนอง ผลลัพธ์การเรียนรู้ที่หลักสูตรกำหนด การเรียนรู้จากสื่อหลัก สื่อเสริม การค้นคว้าจากแหล่งวิชาการ ต่างๆ และการเข้าร่วมปฏิสัมพันธ์

6.3 **สื่อหลัก** หมายถึง สื่อที่ใช้เป็นหลักในการจัดการเรียนการสอน เป็นสื่อสิ่งพิมพ์ที่ รวบรวมเนื้อหาสาระ มโนคติ กิจกรรมและวิธีปฏิบัติทั้งหมดของชุดวิชา

6.4 **สื่อเสริม** หมายถึง สื่อที่ใช้เป็นสื่อเสริมในการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้ นักศึกษา สามารถศึกษาเนื้อหาและทำกิจกรรมการเรียนการสอนเพิ่มเติมนอกเหนือจากสื่อหลัก

6.5 **กิจกรรมปฏิสัมพันธ์** หมายถึง กิจกรรมต่างๆ ที่หลักสูตรออกแบบไว้ในจัดการ เรียนการสอน ได้แก่ การปฐมนิเทศเชิงปฏิบัติการ การสัมมนาเสริม การสัมมนาเข้ม การอบรมเข้ม เสริมประสบการณ์วิชาชีพ

6.6 **สัมมนาเสริม** หมายถึง การจัดกิจกรรมปฏิสัมพันธ์สัมมนาเสริม แบ่งออกเป็น 3 รูปแบบ ได้แก่ การจัดการเรียนรู้ทางไกลร่วมกับการเรียนรู้แบบเผชิญหน้า การจัดการเรียนรู้ทางไกล ร่วมกับการเรียนรู้แบบออนไลน์ และการจัดการเรียนรู้ทางไกลร่วมกับการเรียนรู้แบบผสมแบบ เผชิญหน้าและออนไลน์

6.7 **การจัดการเรียนรู้ทางไกลร่วมกับการเรียนรู้แบบเผชิญหน้า** หมายถึง การจัดการ เรียนรู้ของหลักสูตรเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต ส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรที่มีการจัดการสัมมนา เสริมแบบเผชิญหน้า ณ ที่ทำการมหาวิทยาลัย ศูนย์วิจัยพัฒนา ศูนย์บริการการศึกษาประจำจังหวัด และศูนย์บริการการศึกษาเฉพาะกิจในภูมิภาคที่นักศึกษามีภูมิลำเนาทั้งในประเทศ และศูนย์บริการ การศึกษาของ มสธ. ในต่างประเทศ

6.8 **การจัดการเรียนรู้ทางไกลร่วมกับการเรียนรู้แบบออนไลน์** หมายถึง การจัดการ เรียนรู้ของหลักสูตรที่ผ่านระบบออนไลน์หรือผ่านสื่อสังคมต่างๆ

6.9 **แนวทางการพัฒนาหลักสูตร** หมายถึง แนวปฏิบัติเพื่อการเปลี่ยนแปลงของ หลักสูตร ทั้งด้านรูปแบบ องค์ประกอบหลักสูตร เพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของผู้เรียน และ เทคโนโลยี/นวัตกรรมการเรียนการสอนทางไกล

6.10 **องค์ประกอบหลักสูตร** หมายถึง วัตถุประสงค์ของหลักสูตร เนื้อหาสาระและ ประสบการณ์การเรียนรู้ การจัดการประสบการณ์การเรียนรู้ และการประเมินผลการเรียนรู้

6.11 รูปแบบการจัดการเรียนการสอนทางไกลที่เหมาะสม หมายถึง การจัดการเรียนรู้ผ่านระบบออนไลน์หรือสื่อสังคมที่ตรงกับความต้องการของผู้เรียน

6.12 ระบบบริหารและบริการการศึกษาทางไกลนานาชาติที่เหมาะสม หมายถึง การจัดให้บริการทางการศึกษาผ่านระบบออนไลน์หรือสื่อสังคมที่เชื่อมโยงระหว่างนักศึกษาไทย และนักศึกษาต่างชาติเข้าศึกษา กับผู้สอนหรือสถานศึกษา

6.13 เทคโนโลยีและนวัตกรรมการเรียนการสอนทางไกลที่เหมาะสม หมายถึง รูปแบบอุปกรณ์ฮาร์ดแวร์ ซอฟต์แวร์ หรือโปรแกรมสำเร็จรูปในรูปแบบใหม่ที่เหมาะสมกับหลักสูตร

7. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผลของการวิจัยเรื่องแนวทางพัฒนาหลักสูตรส่งเสริมและพัฒนากิจกรรมนานาชาติในระบบการศึกษาทางไกล จะทำให้ทราบถึง 1) การจัดการเรียนการสอน 2) ระบบบริหารและบริการการศึกษาทางไกลนานาชาติ 3) เทคโนโลยีและนวัตกรรมการเรียนการสอนทางไกล 4) รูปแบบการจัดการเรียนการสอนทางไกล และ 5) แนวทางการพัฒนาหลักสูตรและความร่วมมือในการจัดการเรียนการสอนนานาชาติ ซึ่งมีประโยชน์ที่จะได้รับใน 3 ด้าน ดังนี้

7.1 เป็นแนวทางการพัฒนาการเรียนการสอนทางไกลของหลักสูตรส่งเสริมและพัฒนากิจกรรมสู่นานาชาติ

7.2 เป็นแนวทางการพัฒนาหลักสูตรและความร่วมมือกับนานาชาติในการจัดการเรียนการสอนทางไกล

7.3 พัฒนาศักยภาพบุคลากรของมหาวิทยาลัยในความเป็นผู้นำด้านการศึกษาทางไกล